

MFIST'OFO NT'ĒPI pa yä 'Behñä

Hñähñu (otomí)

Gobierno de
México

Mujeres
Secretaría de las Mujeres

MFIST'OFO NT'EPI pa yä 'Behñä

Mujeres

Secretaría de las Mujeres

Secretaría de las Mujeres

CAMPAÑA PERMANENTE POR LA IGUALDAD
Y EN CONTRA DE LA VIOLENCIA HACIA LAS MUJERES

Mfist'ofa Nt'epi pa yä 'Behñä

Primera edición, 2025.

D.R. © Secretaría de las Mujeres

*Comité redactor para la elaboración de
la Cartilla de Derechos de las Mujeres:*

Ángela María Guerrero Alcántara

Daniela Helue Moctezuma Aguilera

Frida Hyadi Díaz González

Karla Micheel Salas Ramírez

Friné Haydee Salguero Torres

Traducción al Hñähñu (otomí):

Nicolasa Doñu Baxcajay

Maria Estela Buethi Neria

Esta Cartilla es de distribución gratuita.

Prohibida su venta.

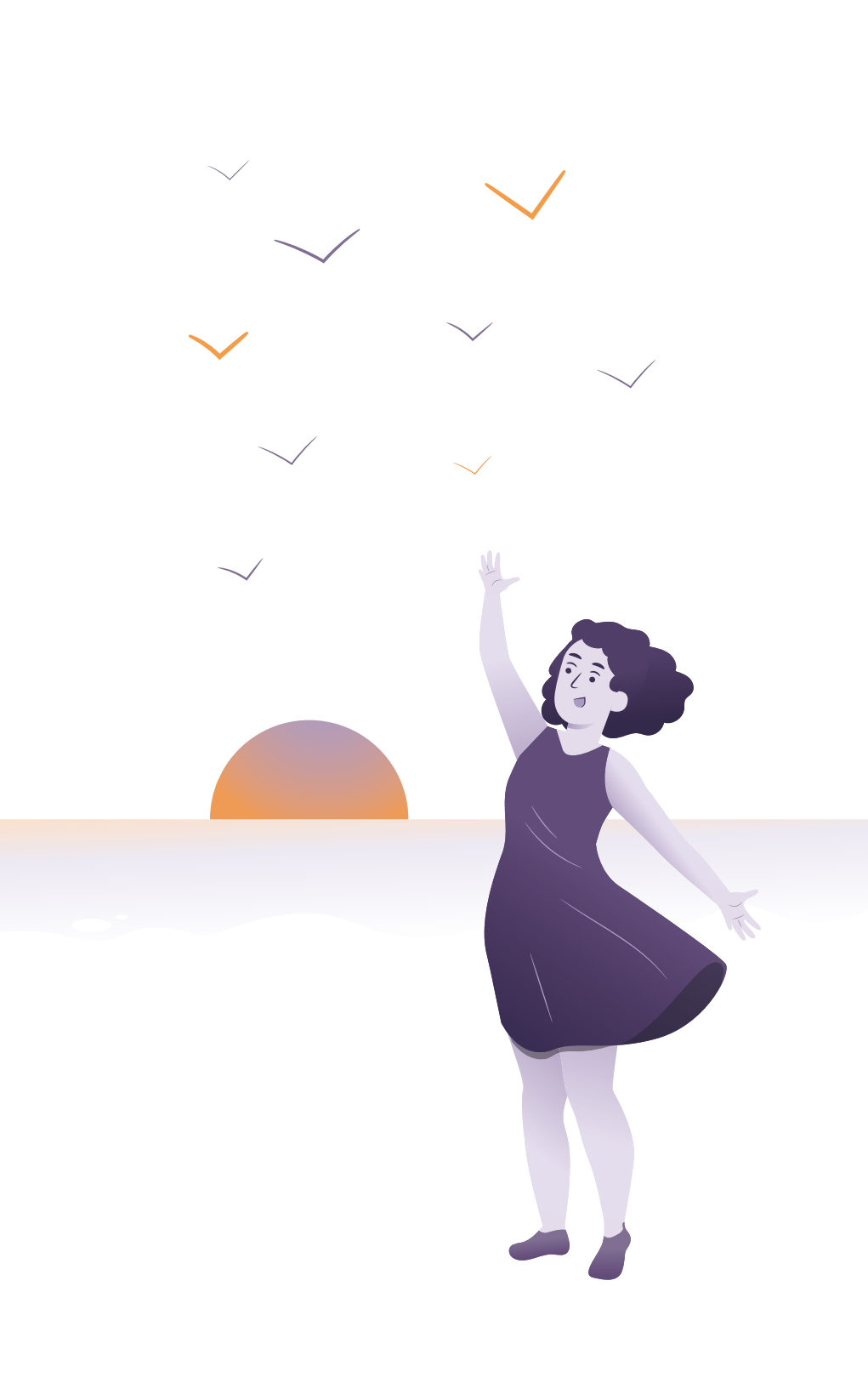
Hecho en México.

Gobierno de
México

Mujeres

Secretaría de las Mujeres

Nubyē di ne gā 'bahābī hinga sē nu'ly yā 'bēhñā xā ɔt'ä rā hai M'onda –nu'ly ge ja get'ä gā jutsä rā nsuh-, nu gatho'ly yā maste hindi pähy; nu'ly ge hindi nuuhy ge ko nu na nt'lofo di ɔt'ä mfadihy, nuu'lä ge ko nu dä tsəhəhy ha rā Dä Ts'lythui ne ko nu rā noya di ɔt'e dä hnuu. Nua'ly bi ɔt'ä ts'edi dä ja'la nu mi mfenilä ne bi ɔt'e, nua'ly bi ɔt'ä ts'edi ha himbi bi za bi ɔt'e. Bi zəhə nua'ly ge xä zä xä guxä rā ña ne nu himbi zä bi ɔt'e; bi zo'u nua'ly xä gotä yā ne nepu bi matilä ma nsehe, bi zəhə'ly yā mudi me hai, yā mēfi gā nguu ge pəniy ha yā hnini pa dä maxkhy nuulä gatho ma r'aa, nuulä yā dānga zuzu ge himbi badilä nu malä rā nt'lofo ngetho ge rā nguu nsadi hinmi ja pa ge'ly yā nxutsi, bi zəhəy nu ma tiahy ge bi zudi'ly ha rā m'lytsē hanja dä ja'ä ts'edi. Nu'ly yā 'bēhñā hindi pähy, yā maste hindi pähy ge, denda ra nguu, yā 'ñuu o ha di ja'ä yā 'bēfi, bi ɔt'ä ra ts'edil'ly pa dä hnuu nuna ya'ä. Bi zəhə'ly nu ma nanahy nu bi rakh'y rā te ne ngätsli bi yopa rakh'y'ä gatho, nuu ma kuh'y ge dende ra 'bede ma ya'by bi nətui ne ɔt'a rā nthegí, bi zəhəy ma ntsitsih'y ne ma ñouihy, bi zəhəy nu ma hotho nxutsih'y ne ma nət'atehy ne bi zəhə'ly nu ma 'bətəhy; bi zəhəy, nuu'lä bi 'luiy ge da njalä na rā pa nu nixi hinga ma hyoni by ga m'lyih'y ge drä nxutsl'ih'y o ge drä ñəhəhy, dä zä gā 'luihy ge dä zä gā tsəxy ha di n'a rā pa nixi ga ɔt'ä hnuhy ma 'baihy ha drä maña nu grä tsəhy.

**Tsəhəy, gatho nuyy, ge bi beña'ly
ma nthegih'y ne ma johyah'y.**

Claudia Sheinbaum Pardo
NDÄ TS'LYTHUI M'ONDA

1 rā zāna octubre 2024. Mehna noya gā hñani nsu
ngu'lä ga Ndä Ts'lythui ha ra Mut'āhai gā Mem'lānda.

Rä ntúi hma'ä

1. Nt'ëpi dä 'bui n'a mä nthëgi ne ma johya.....	4
2. Nt'ëpi dä 'bui ha n'a rä memy'li, te ma entho ne n'a rä hogämy'li.....	5
3. Rä nt'ëpi rä nt'utate	6
4. Nt'ëpi pa nu ra hogä nzaki	7
5. Nt'ëpi rä ngumy'li	8
6. Nt'ëpi gä mut'äm'yui	10
7. Nt'ëpi gi pädi to'o'li ne gi pëfi nu gi mbeni	11
8. Nt'ëpi rä nzäim'yui	12
9. Nt'ëpi gi ma'ä nu gi mbeni ne ra 'yonthëgisë rä ñuu	14
10. Rä Zots'e ne nt'ëpi ha rä t'ot'ä ts'ythui.....	15
11. Nt'ëpi ha rä ntini gä hmunts'ä ñähni	16
12. Nt'ëpi xëni nthë gä 'bahmi'äbojä	17
13. Nt'ëpi nu yä t'yuxuts'li ne basjä'li	19
14. Nt'ëpi n'a rä 'bëfi ne rá thäha mahyëgi	20
15. Nt'ëpi n'a rä te ma nthëgi ni rä nts'omy'li	21

Gobierno de
México

Mujeres
Secretaría de las Mujeres

Nu yä 'bëhñä thogi ma dee rä ndunthi'ä gä jäi 'bui ha M'onda ne ha rä xihma'i. Ma hyoni nu mahyëgi'ä ngu rä 'ñoghö ne rä 'bëhñä.

Rä Ndäts'uthui Claudia Sheinbaum, ge'ä rä müdi däts'uthui gä 'bëhñä. Ge'ä xä ts'ëdibí habu ge gatho mahyëgi (di pö'ä ge rá thandi mahyëgi dä öt'e ma juani ha yä nt'öt'e. Hä gatho yä thogi gä te n'aa. Na'ä gä bojä, gä 'bui hnini, mut'ä ñani, nzäim'ui, gä 'bëfi, gä thänga mfädi, ma r'aa yä nthoka nkohi. Hä nu'u yä yonthoki kohi). **Ja rá müdi'ä yä 'bëhñä di t'ötu'ä hnuu ha rä Nkohits'uthui.**

Yä nt'ëpi ge'u pa gatho, nixi ma hyoni habu ra mengu, rá 'bai tengu'ä, rá hñäki, hñja hneki ne habu 'bui.

Gatho yä ts'uthui M'onda. Yä jä'i, ndäts'uthui, nuu hopi dä hoki yä nkohits'uthui, yä ndänzaya, mëfi gä ts'uthui, ge'u di ñëpi dä zöts'e yä nt'ëpi habu di hotho rä nt'utsa.

T'embi 'bui nixi rä nts'omui ne ko rä hogäm'ui. Gatho'ä yä jä'i pëtsi yä nt'ëpi dä 'bui n'ä rä hogä te.

Yä nt'ëpi di njuni n'a ngu n'a. Ngu na'ä rä nt'ëpi yä t'utate di ñe'ä ne dä hñi'ä rä hogä nsu nzaki, dä zoxä rä hñuni ne yä bojä gä rats'ä jä'i.

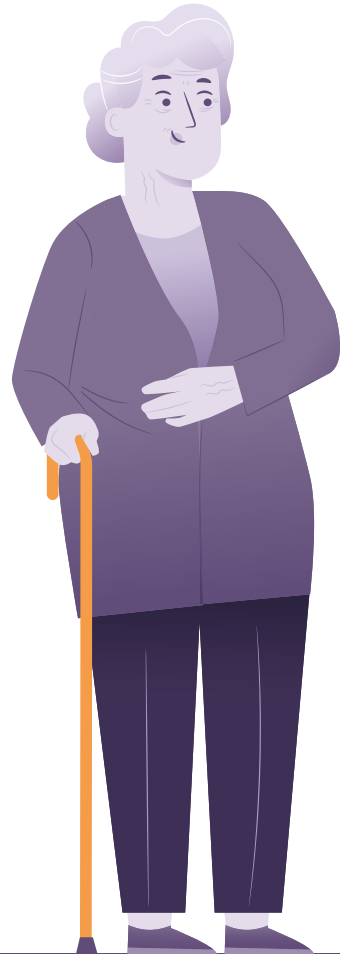
Ma hyoni ge yä 'bëhñä dä bädi nu'u yä nt'ëpi, pa dä zä dä t'öt'e ne dä t'adi ge dä 'mëfi.

Rä Mfist'ofö Nt'ëpi pa yä 'bëhñä ge n'a rä mpefi hinxä hñei pa nzäntho yä pa, di ts'ëdibí rä Nt'ui kohi ne yä kohits'uthui.

1. Nt'ēpi dā 'bui n'a mā nthēgi ne ma johya

Núi ja ri nt'ēpi gi pētsi n'a rā nguū ha gi 'bui gá johya, gi ma n'a rā ngunsadi dende notsi, gi ma nulä gi mbeni, gi 'yo nsi ra ntsu habu gi ne, nu rā zä rā ya'ä; gi 'bui nixi gri tsu, gi ts'otse nulä gi beni gi pēfi, gi pēts'i n'ä rā 'bēfi, n'ä rā nguū ha nubū gi ne, gi pēts'i n'a rā 'mūi. Nehe gi pēts'ä rā nt'ēpi hingi pēts'i ri 'mūi 'bū hingi ne.

Gi pēts'i ri nt'ēpi gi ot'ä'ä nu ko ri 'bai ne hinto dā ts'edi'í nulä hingi ne; gi 'ñēna "hina" bū to'lo'ä ne dā ot'ä nu hingi ne dā hnulä'i ha n'ä di ge'ä rā ngunt'othē nul'bū grí hñeni.

2. Nt'epi dä 'bui ha n'a rä memü'i, te ma entho ne n'a rä hogämü'i

Gatho yä memü'i r'a n'año yä 'bui ha r'aa hinga ma hyëgi yä memü'i. Hinge nse 'bui n'a rä memü'i, pe dä za ga tsühy ha gatholü n'ä rä mü'i di ja rä hmate, rä t'lek'ei ne habü dä za ga tehy mä entho.

*Ha rä memü'i di pëtsihy rä nt'epi ga byhy habü
dä hñotho yä nts'om'lüi, dä zoxä yä hñuni,
strä hño, ngu dri hñehe, Gä pëtsy na'ä ma
thoni, n'a ra hogä tey, rä hogä 'bai, Gä mfeni
ne gatholü yä j'äli, n'a rä ximhai strä nt'axi,
n'a rä nguu ngu rí hñehe ne gi pädi tool'i.*

3. Ră nt'epi ră nt'utate

Ră nt'utate gelä n'a ră nt'epi xä thogi'ü yä jeya yä 'bëhñä stä juts'lihe ră ña xä t'adi ma ts'edi ge dä thandi dä t'ot'e, ngetho gatho yä jä'i dä za gä qtehy ha gä xuhy ma mfädihy ne gä qt'ä nu di mbenihy, ha di nuhy ge di pä'hy ma nt'epihy ne ma nthegisehy.

Nu ma Nt'ükohihy ma ge nu ră nt'utate hinte ma njut'i, di uege ko ră nijä, yä mfädi'ü xä zoxä yä hnute, di t'eleli rá nthegi gä jamfri.

Ha nubü ngu ga 'bui ma n'a ră hnini ha nubü ngu grä me mudi me hai, ră nt'utate ja dä t'uni ko ri hñaki. O gi nuu rí jeyä gi pëtsi ngetho ge ja ră nt'utate pa yä datä jä'i.

4. Nt'epi pa nu ra hogä nzaki

Ma'ä ma nt'uyikohihy, ge rä t'ot'a nsu gä nzaki dá ja dá t'ot'e ma juani yä zots'eä ha yä hño gä nzaki ha n'a rä hño'ä gä m'y'i, ha dá t'ot'ä hnuu xa hño. Nehe di ñepi dá ot'ä nuu ne dá mets'a yenda yä 'bëfi gä t'ot'e'y gä ñethi gä nzängät'ot'e, ngu nu yä hnute gä 'bui bät'si.

Nu'i gi pëtsi ri nt'epi drä nuu'i nubü gi hñeni, pe nehe gi pëtsi rí nt'epi gi mä ha rí nuu gä 'yothete, ne da za dá t'aä'i yä ñethi ne hanja gi nsu, hä yä ngunt'othe pa gatho, njabü nehe gi häni xä hño ne ngu ri ñehe hanja gä nsuhü.

Rä hnute gä 'yothete di ñepi dá nja gu ri ñehe hanja 'bui rä te yä jã'i, rä nzäim'yü ha nehe ha 'bui, nubü gi ñä n'a r'a hñäki gä müdi mehai gí pëtsi ri nt'epi dá maxä'i n'a rä jã'i dá thotsä ri hñäki ne dá 'yohna ri hñäki.

5. Nt'ēpi rä ngumū'i

Yä 'behñä di pēts'ihū nt'ēpi n'a rä ngu
rí 'ñe'ä dä za gä jut'ihū, dí pētsi nu ma
hyonigíhū, ha di ja'ū yä hño, ne dri ja yä
ngunsadi ne yä 'bēfi; nehe di pētsū rä
nt'ēpi gä pähū ge mä juani nu'ä ma ngu di
pētsū nixi hinto dä ñena ge dä hñangagíhū
da gūkagihū ha ma nguhū o ma haihū.

6. Nt'ēpi gā mut'ām'ui

Nixi ma hyoni 'bui gi 'bui ha n'a rä hnini o t'uhnini, gí pētsi rí nt'ēpi gi hñäni na'ä ot'ä rä 'bēdi ge dā hyo'i nu'äge ne rí mem'ui ne rí t'uhnini pa gi 'bui ngu di hñehe (ngu rä ñot'i, rä dehe, rä ntsúni'ä gā nzyki xä hño rä paxi).

Ha nu rí t'uhnini ja yä nt'ēpise ne gā mut'i, ngu ena, yä nkohise gā t'uhnini.

Nubui gí 'bui ha n'a rä t'uhnini mudi mehai o ngu'i grä 'bēhña, gí pētsi rä nt'ēpi gí ntini ha yä nkohi ja ha yä hmunts'i.

7. Nt'ēpi gi pādi to'o'li ne gi pēfi nu gi mbeni

Ngu gā bŭ'ihŭ di pētsu rā nt'ēpi gā
pādi to'o'gihŭ, ngu, dā ja'ā t'ekeli
gatho nu hnekil'i ge rā te ri 'bai gā jā'i,
dā zā gi jŭka'ā ri hē'mi ma'ā rā pa gā
'bŭi hinte gi jut'li ne, gatho rā bŭ'il'ā mā
tehŭ, dā za gi hāni ma r'a'ā yā hē'mi.

Di pētsihŭ rā ntēpi gā pēfi nu di mbenihŭ nu'ŭ ma hyoni ha
ma tehŭ, nixi hinto dā k'lats'a'ā n'a; **ngu'ā, n'a rā nthegise
dā xu rā te 'bai.**

Nuna ri ñehna ge gā pētsihŭ rā nthegise ga xŭkihŭ to gā
madihŭ, hanja gā hñehŭ ne hānja gā mää nu di beñhŭ, nixi
hinto dā gotka ma nehŭ dā hñagagihŭ, nu rā mŭ'li te gā ne
gā tsitsihŭ, nu rā nt'eni gā ne gā ɔtehŭ ne rā nsadi o nu rā
zoxā mfādi gā ne gā juahnihŭ.

Nuna nt'ēpi ɔt'ā njŭts'li nu'ā te gi mbeni gi pēfise ne gā
nthegi, rā t'ek'eli nu n'añ'otho, nu ma hyegi ne nixi dā nja
rā nt'ŭtsate.

8. Nt'epi rä nzäim'ui

Yá nzäim'ui yä mut'ähnini ne yä t'ühnini ge'ä gatho
nu'ä yä nt'ot'e ge ma hanja yä m'ui nu'ü 'bui: rä hñäki,
yä thok'ye, rä 'bede, nzangät'ot'e nja ngu hanja 'bui,
rä haise.

*Gatho yä jä'i di pëtsihü
rä nt'epi gä mahñü
ne ga ntedebihü nu
ma nzäim'uihü.*

9. Nt'ēpi gi ma'ä nu gi mbeni ne ra 'yonthegisē rä ñuu

Rä xēniḡ pa maxoḡho yä jä'li ge'ä pa dä hñä ne dä ntini gá mut'li, dä 'yoäní gatho n'a ni hinte ma njut'li, ha dä zä gä ntsüdiḡ ha nubḡ hina ngu'ä gá mut'ä jä'liḡ.

Ha nu yä xēni'ḡ di ñepi dä ja ma juani ge dä hnuu ri nt'ēpi ge dä nsu'ä'li, ko rä t'leke'li nu'ä ma n'laño ne nu'ḡ maxoḡho. Nuna ma'ä ge dä zä gi 'yo ma nthegisē, gi hñee ngu gi ne nixi to'o dä hṡtsa'li, ge hindä 'be'ä rä t'leke'li, ge hindä oṡ'ä rä nxäste o rä t'ḡnate.

Gatho yä 'beḡñä di pēts'liḡ rä t'ēpi gä muntsiḡ ngu gá mut'li pa gä ñaniḡ ne gä adihḡ dä t'ot'e yä nt'ēpi, ngu di ge'ä gä mut'li seḡe o gä mut'li.

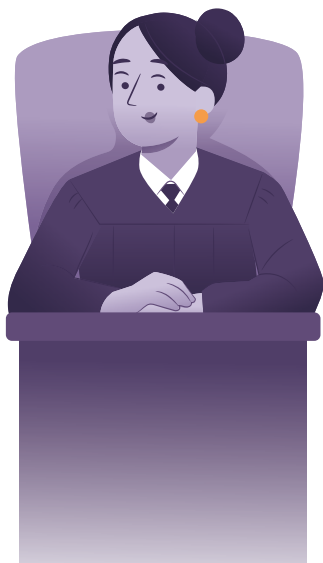

10. Ră Zots'e ne nt'epi ha ră t'ot'ä ts'uthui

Ră t'ot'ä ts'uthui ri ñepi ge yä ts'uthui dra japi dä ot'e'u nu manga yä nkohits'uthui pa njabu yä 'behña gä ts'otsehu ha ră t'ot'ä ts'uthui dä 'mefi mahyegi.

Nuyä 'befi ge uni yä ts'uthui di ñehe ge hinte drä njut'i, strä hño, mant'ä drä ts'udi, di ja getu'ä rí ngu ha nu yä njunät'ot'e pa gi tsots'e rí nt'epi, histrä hñe'i ne 'bestho.

Yä ts'uthui ge faxä'i gí tsots'e ha ră t'ot'ä ts'uthui petsi di jä'ä yä mfädi pa dä nuu'i ne dri pädi yä kohits'uthui nu t'ot'e ne dä hnu'i ge dä ja'ä rí nt'epi ngu di ñehe. Di ne gä beñahee ge nzäntho gi hani ră t'ek'ei ne hinda t'ot'äi na ră nts'om'ui, nixi ra nthoxthai o hinte da muhui'i.

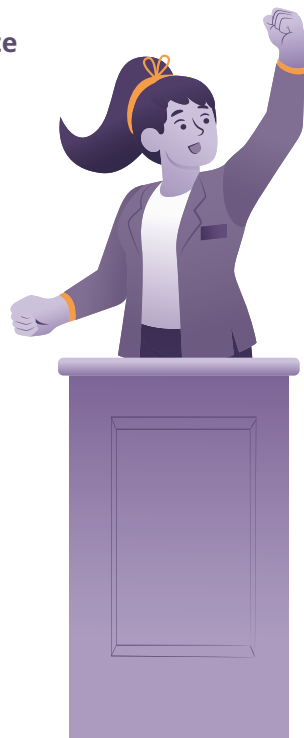
Ră zotse ha ră nt'ot'a ts'uthui ge'ä n'a ră nt'epi ge petsi dä 'yot'a majuani nubü di thoghiy n'a ră ts'othogi, **njabu nehe ge'ä ră nt'et'ot'e pa dä t'ot'ä ma juani gatho ma nt'epi'hy.**

11. Nt'ɛpi ha rā ntini gá hmunts'ä ñähni

Rā ntini gá mut'ä ñähni ge'ä yä t'ɔt'e ge di pɛtsihy o ne gá hmunts'i pa njaby gá bɔhy ha nu yä 'bɛfi ma haihy, hyodi hnini, ñaxu hnini, mut'ähnini. Ngu ena, hinga sɛ gi ja'ä ri nt'ɛpi gi 'bui ha rā mut'ä ntini gá munts'a ñähni nu'by gi xuka ri ts'ɔthui, nehe gi ɔt'e nuby gi ntini yä hmunts'i ha ri n'angu.

Nu'i gi pɛtsi ri nt'ɛpi gi xuka ri ts'ɔthui hinto dä ɔt'ä ts'ɛd'i'i ne hinto dä handi to'ä gi ne gi xuki pa dä 'mɛpate'i. Njaby dä nja'ä nu gi mbeni ne di ja mfeni ma hmunts'i'ä.

Mahyegi nehe gí pɛtsi ri nt'ɛpi gi yohna ri thuhu ne dä nsuk'a'i, gí pɛfi n'a rā 'mɛpate ne gí pɛfibi rā dä ts'ɔthui. Di pähy ge yä 'bɛhñä 'rabu ndunthi yä 'miki hindi bɔhy mahyegi ko yä ñohɔ, ge'ä njaby xä t'ɔt'ä yä hnugat'ɔt'e dä ja'ä rā ndunthi rā ñohɔ ne rā 'bɛhñä, pa dä za gi pɛ'ä yä 'mɛfi ntini.

12. Nt'epi xēni nthē gā 'bahmi'äbojä

Ha ma haihū rä 63% yä 'behña hingi pädi dä hña rä pemfeni nge'ä hingi pädi hanja dä japabí.

Rä xēni nthē gā 'bahmi'äbojä ge'ä t'embi hñanfo espacio digital habū ja yä mehna hma gā 'bahmi'äbojä. Hingo rä nge'ä, pa gi tsotse ha nuna xēni mahyoni di jä yä 'bahmi'äbojä, strä hño pa drä t'etsi, di jä yä mfädi gā nthē ne ma r'a yä mpefi ge hingi hopi dä yut'i ha rä xēni nthē gā 'bahmi'äbojä. Gehna t'embi nthotsa 'bahmi'äbojä.

Di pētsu rä nt'epi gā hñaxämfenihū ha yä xēni nthē gā 'bahmi'äbojä nixi gā 'buhū rä nts'om'ui gā ma'ä nu'ä di mbenihū nixi rä ntsu, nixi dä thäk'äi; drä sugägi hū nubū di thou rä nxaste nthē gā 'bahmi'äbojä, rä ntsom'ui gā 'bidi, rä 'midi gā nsangak'loi ne drä ju'ä nixi ri nseki.

Rä nts'om'ui nthē gā 'bahmi'äbojä xä t'umbä rä muhui ha ra nkohits'uthui Ley Olimpia.

13. Nt'ēpi nu yä t'ūnxuts'i ne basjä'i

Nixi ma hyohni ri jēya, 'bū grä
nt'ūnxutsi nubū grä basjä'i, gi pēts'i
gatho ri nt'ēpi ge ma'ä nuna mfist'ofō
ge dā hnuu dā ja ngu ma hyoni.

**Gi pētsi ri nt'ēpi gi ma n'a rä
ngunsadi, gi nkät'i, ne gi ot'ä
rä hñō ri 'bai, gi pēts'isē ri nzä'i
njamfri o ri nzä'im'ūi, gi munts'i
ne bū gi mut'i pa gi ma'ä gi
ntini o ma'ä ri mbengämfeni
ma nthēgisē ne dā jau uēnda.**

14. Nt'epi n'a rä 'bēfi ne rá thäha mahyēgi

Ha yä munts'äm'ui fädi ge yä 'bēhñä dä za dä
mpēfi na'ä ngu dä ne, ge'ä ma nt'epihü gä
huanihü na'ä rä 'bēfi di hohü, di nehü ne di
honñü.

N'a rä ya'ä gä 'bēfi pētsi hindä thogi 8 ya'ä tat'ä pa,
nubü da thogi'ä drä jut'äi nuü yä ya'ä gä mpēfi.

Gatho yä jä'i di pētsihü rä nt'epi 12 yä nkät'äpa
ha dä jut'äi ne dä xupä'i ngetho gi pētsä yä
jeyä xka mpēfi ha dä za gi ju'ä n'a rä pa nu'ä
gi ne njabü nehe di pētsihü rä nt'epi n'a rä
njut'i nge'ä hingä pētsi ri nkät'äpa mi ñe'i, rä
mfats'i gä nt'othē ne ma r'aa, drä jut'ä'i bü gi
thogi n'a rä xuhñä, ngu ma rä'ü yä mfatsi

Nubü gi 'ñü hingi tsa dä thak'äi ri 'bēfi.

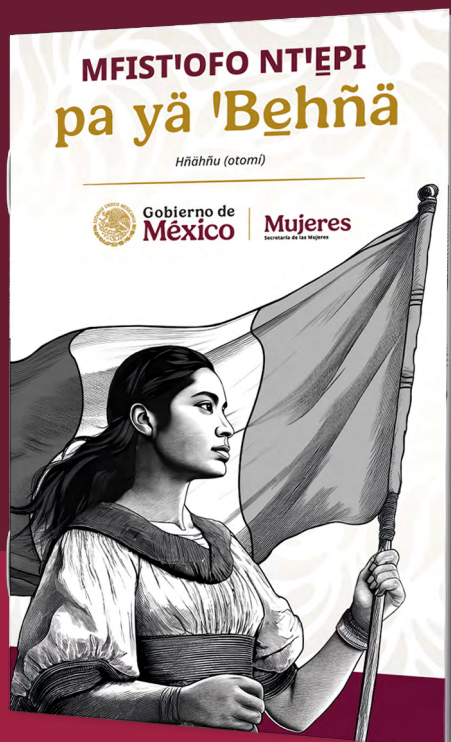
15. Nt'ēpi n'a rä te ma nthēgi ni rä nts'omū'i

Yä 'behñä di pētsu rä nt'ēpi ge n'a ngu n'a mä me
mū'ihy, rä hmunts'amū'i, ma mēfihy, yä dānguu bēfi,
yä rats'a nthotsāmfeni o yä xāhnafeni, ne'uy yä ts'uthui,
dä t'eke'ijä dä ɔt'ä mfädi'ä nu ma nt'ēpihy.

*Rä Ts'uthui m'ondä gathol'uy yä mut'i
pētsi dä nuu ge dä t'ot'e.*

*Rä nt'ēpi ge hingí 'bui gá ts'omū'i ge di mpo'ä,
ge maske gi pētsi ne gi ɔt'e yä nt'ēpi jä'i,
pētsi gä hānihy ra nsadi ri nzäi ma nthēgi, **yä
njamfri ngu di ge'ä yä t'ot'e gá t'ytsate, da
hñäkāgihy nu ma nt'ēpihy, dä bēt'al'i ri tsa o
nubū hina dä ɔtkagihy ge hinga mahyonigihy.***

*Nuna Mfist'lofo he'mi unil'ä rá futa t'ot'ä nt'ui ga
mpadi'ä ha rä te yä 'behñä ge 'bui ha nuna hai.*

Dä uihe ha nuna Mfist'lofo he'mi n'a rä mfädi xä'ä
ma muhui pa dä thoni ge yä te'ü yä 'behñä nzäntho
dä m'ui ngu ri ñehe ne dä ñotho rä nts'om'ui.

Hange rä nge'ä di adilihe gi pëtsi ha rí 'ye,
gí hëti gi nuu te maa ne gi pëtsi pa gi ñ'aniui,
ne da za gi uni ne gi petuabí nu yä 'behñä gi
nuu'ü: rí ntsits'i, rí ñoui, ne nuu faxä'i.

Mujeres
Secretaría de las Mujeres

**"Gatho yá te yä 'bëhña ma gä patihü gathogihü;
di nehe rí nt'ot'e ne rí hña pa dä t'ot'e.**

Ngu gí handi, yä nt'ëpi ja ha gatho naä di pehü nzäntho.

*Ma tehü ma metisehü ne ma mfenisehü, ngu engä
rä nt'üinkohi mem'anda gathogihü pëtsi gä
t'ekleibihü, njabü ngu yä ts'uthui dä 'yot'e majuani
ne dä ot'ehü pa dä zoxä naä di hne MANHYEGI.*

*Gathogihü dä za ge nu ma nt'ëpihü dä fädi,
drä t'ekleibi, ne dä tsetäbi rä nt'ot'e.*

*N'a rä hmut'ahmuntsi mahyëgi gatho ma 'bëfihü. Nuna
mfist'ofu nt'ëpi gehna na rä mfütät'ot'e ge dä nxängät'ot'e
rá manhyëgi, nge'ä rä ya'ä dä t'ot'anuu ge yä 'bëhña xä
tho yä nt'utsa ne hinxä t'lumba rä muhui ha nu yä yaä xa
thogi, pe njabü nehe, ge nuna m'uibyë 'yo di mpadi.*

*Gathogihü dä za gä othü ge ma haihü gelä ha dä za dä
nja rä t'eklei ngu di ñehe ngu yä ñohö ne yä 'bëhña.*

*Yä pa di hñepü gä pëtsü ma r'ä yä mfist'ofu habü di ehe yä
nt'ëpi manthoni ha nu yä fütä'bëfi yä 'nañ'lo xëni habü di
b'uihü mahentho ko ma 'nanguhü. **Beni ge HINGI BUISE ha gi
pëtsi rí nt'ëpi ha gi b'ui ma johya, manthëgi ne hmetho".***

Citlalli Hernández Mora
MAXÄTS'ÜTHUI GÄ 'BËHÑA

Secretaría de las Mujeres
CAMPAÑA PERMANENTE POR LA IGUALDAD
Y EN CONTRA DE LA VIOLENCIA HACIA LAS MUJERES

Gobierno de
México

Mujeres
Secretaría de las Mujeres